

БІБЛІОТЕРАПЕВТИЧНЕ СПІЛКУВАННЯ З ЧИТАЧЕМ: ПІДСУМОВУЮЧИ ЕКСПЕРИМЕНТ

Л. Я. БАЗДНІРОВА,

зав. відділом читальних залів ЖОУНБ

Сучасна бібліотека виконує безліч функцій: освітні, соціальні, інтелектуальні, самоосвітні, культурологічні, мистецькі, інформаційні...

Останнім часом ми стверджуємо переважно «користувач», і це не суперечить бібліотечній роботі за суттю, адже саме поняття «користувач» – походить від терміну «користь», тобто те, що приносить позитивні, добрі наслідки. Читач йде до бібліотеки чи за новими знаннями, чи за відомою улюбленою книжкою, чи за спілкуванням з однодумцем – і це все приносить користь його, його душі... Недаром над дверима бібліотеки в Фівах було написано: «Місце, де лікують душу». Давні греки ідентифікували поняття «книжка» з поняттям «художньо творчість» і вважали бібліотеку «ліками для душі». Давні філософи побачили в книзі важливій інструмент, за допомогою якого можна впливати на мислення, характер, формувати поведінку, допомагати у вирішенні проблеми. Сенка стверджував, що біль легше пережитися, якщо не примножувати його думками про нього, а Паскаль лікував зубний біль за допомогою розв'язання арифметичних задач.

У наш час ніхто не виключає необхідності використання з терапевтичною метою літератури і мистецтва. Вчені довели, який великий вплив має на людину слово – прочитане не тільки проголошено, але й прочитано. Вивчення терапевтичного ефекту різних видів і жанрів літератури, переважно художньої, складає основний зміст такої специфічної дисципліни як бібліотерапія.

В книгознавчому словнику бібліотерапія визначається як метод книголікування, який за допомогою спеціально відібраної літератури чинить профілактичний психологічний вплив на особистість з підвищеним ступенем конфліктності.

Потенціал бібліотерапії великий, особливо коли це стосується використання бібліотерапії з лікувальною метою, допомагає людині подолати невротичної стан, душевні кризи.

В Україні ще не готують спеціалістів із бібліотерапії. За кордоном ця галузь діяльності розвивається вже не одне десятиліття. Законодавком бібліотерапії вважається шведський невропатолог Яроб Екклетрем. А УІад Американської асоціації ліваритетів бібліотек (1916 р.) мався доповідь звором конгом «бібліотерапією».

У травні 1999 року протягом місяця у Житомирі працював в якості волонтера канадський психіатр Пітер Ульман. За його ініціативи був впроваджений в Житомирській обласній психіатричній лікарні № 1 метод групової підтримуючої терапії хворих на шизофренію. Він включав, крім індивідуально підбраної сучасної медикаментозної терапії, групові заняття, спрямовані на розвиток навичок спілкування, відновлення рівня соціального функціонування, розвиток творчих здібностей пацієнтів, підвищення їх рівня автономності.

Фахівці-лікарі звернулися до директора ЖОУНБ, розповіли про експеримент і запропонували взяти участь у впровадженні так званої групової бібліотерапії, яка є новою формою роботи для нас, але характерною для публічних бібліотек закордонних країн. Ця робота цікава, але дуже складною справою займалися працівники відділу читальних залів. Протягом 5 років група з 28 пацієнтів у супроводі соціального медичного працівника раз на тиждень (у п'ятницю, вихідний день бібліотека, щоб не заважати широкому загалу читачів) приходила на заняття до читального залу. Плануючи зміст, форми і методи роботи, ми опиралися на поради фахівців-лікарів.

Ми зрозуміли, що за допомогою книги повинні ставитися позитивні і приглушати негативні настрої, що нашій групі потрібні книги, які сповнені глибокої віри в життя, які пробуджують оптимізм, відволікаючи від сумних думок, тяжких пере-

живань, повсякденного лікарського оточення, книги, які вносять ласку від депресії, слабкості, бездіяльності. Вірно підібрана книга, яка викликає позитивні емоції, не менш важлива, ніж вірно вибрані ліки. Тому ми бачили перед собою завдання, перш за все, – не нав'язувати, по-друге – допомогти, по-третє – розвивати здібності протистояти думці, укріплювати силу волі, підвищувати освітній рівень. На заході готуються спеціальні списки літератури, які містять специфічні відомості (ширину, обсяг тексту, кількість ілюстрацій, вид друку, можливий ефект впливу, висловлені на обов'язковість чи відсутність необхідності в подальшому обговоренні). На жаль, у нас такого покажчика немає.

Ми в своїй роботі спиралися лише на інтуїцію, багаторічний досвід спілкування з читачами, особистий аналіз сприйняття різними аудиторіями матеріалу під час проведення бібліотечних заходів.

Дуже складно, особливо спочатку, було знайти вірну тему, форму викладу матеріалу на групу, яка складалася з людей різного віку і освітнього рівня. Починали з нейтральних, загальнонавчальних тем у вигляді оглядів нової літератури, лекцій, присвячених ювілеям М. Лермонтова, С. Соїна, О. Блока, В. Стуса, В. Симоненка, Ліни Костенко. Спочатку матеріал сприймався дуже стримано, навіть здавалося, з байдужістю. Поводилося читачі-пацієнти напружено і відчужено, іноді недовільно реагуючи на ті чи інші факти. Потрібно було дуже ретельно готуватися до виступів, виважено і цікаво викладати матеріал, слідкувати за німістю і жестикуляцією. В цій роботі як ніколи потрібні були особистісні якості бібліотекаря: інтуїція, обертовість, душевність, готовність до самопроявлення в нестандартних умовах, вміння говорити і слухати.

Поступово, по мірі встановлення дружніх стосунків між собою в групі і з бібліотекарем, коли пацієнти стали почуватися комфортно в незнайомому оточенні, робота з групою стала більш цікавою і почали приносити задоволення і задоволення, і бібліотечному працівнику. Перед нами були вже зацікавлені, багато знаючі, читачі-пацієнти. Їм було цікаво все: і вічне слово Т. Шевченка, і життя мандрівника й філософа Г. Сковороди, і митці В. Смирнова й А. Нобель, і історія українських князів, і книга книг в історії людства – Біблія... Заняття ми проводили в неформальній обстановці,

за святковою чаю, з прослуховуванням музики. Пацієнти групи почали пропонувати теми для виступів, готуватися самі, навчилися дискутувати, наводили приклади з особистого життя. З великою зацікавленістю сприймалися презентації серії книг «Жінка-міф», «Велике... XX в.», «100 великих українців», презентації вітчизняних і зарубіжних часописів. На заняття запрошувалися артисти, психологи, священники.

Група стала колективом, в якому з'явився взаєморозуміння, взаємодітримка. Відчувалося, що вони з нетерпінням чекають на день зустрічі в бібліотеці, де можна почути щось нове, поспілкуватися, порадитися і відпочити.

Підсумком роботи кожного року був круглий стіл, присвячений Всесвітньому дню охорони психічного здоров'я (10 жовтня), на який запрошувалися члени групи, їхні родичі, лікарі, соціальні працівники, користи. В атмосфері доброземчистості проходив вільний обмін думками стосовно лікування, догляду за хворими, їхньої корисності і соціальної захищеності, відпочинку. На цей захід неодноразово запрошувалися ЗМІ.

Експеримент закінчився. Позитивний вплив такого методу спільної взаємодії ліків і книги відзначили лікарі (Український вісник психоневрології. – 2004. – Т. 10; вип. 4(30). – С. 243). Пацієнти стали відкриті до спілкування між собою і сторонніми людьми. Зараз ця група почала працювати в автономному режимі. Прямно, що в поліпшенні їхнього стану є і наш внесок.

Аналізуючи свою роботу, можна сказати, що нам не вистачало знань з психології і педагогіки, соціології і медицини, методик проведення групової роботи. Ми самотужки намагалися орієнтуватися на «квітці» цінності, пов'язані зі сприйняттям прекрасного в природі, мистецтві, літературі, намагалися нормалізувати душевну рівновагу, надати допомогу в подоланні проблем адаптації, встановленні емоційного зв'язку з оточуючими людьми.

Бібліотерапевтів поки що не готує жоден бібліотечний заклад в Україні. Це цікавий і важливий напрямок у підготовці бібліотечних фахівців. Такий фахівець може сприяти з одного боку одужанню хворого, а з іншого – допомогти здоровому адаптуватися в складній ситуації, налагодити взаємозв'язок з оточуючими, знати агресивність і злобу, знати рівень конфліктності.